

VIŠTINIAI

Bendras visų vištinių paukščių bruožas, jog jie peri ant žemės. Be to, lizdą gerai slepia, todėl jį surasti sunku ir to daryti nėra prasmės. Perinčios patelės sunkiai kyla nuo lizdo, dažnai tik užlipus ant jų, tiesiogine šių žodžių prasme. Peri tik sudėjus visus kiaušinius, todėl jaunikliai ritasi vienu metu ir netrukus palieka lizdą – tėvai jų nemaitina. Jaunikliai tik palikę lizdą vedžiojami patelių, o savaitės amžiaus pabaidyti jau savarankiškai skrenda. Todėl perėjimo faktai nustatomi pagal paukščių tuoktuvinį elgesį, rečiau, jei aptinkami jaunikliai. Jauniklius aptikti galima tikėtis tik dažniau aptinkamų jerubių ir kurapkų. Kurapkų vadas nesunku aptikti, kadangi ūgtelėję jaunikliai neretai išvedami į pakeles, o pabaidyti kyla į orą. Tačiau pastebėti kurtinių, tetervinų ar putpelių jauniklius yra maža tikimybė.

Tetervinai veisimosi metu, nors ir miškuose, sutinkami tik prie didesnių pelkių ar apleistų durpynų. Tačiau tuoktuvės gali būti ir pamiškių laukuose. Kurtiniai ir jerubės išimtinai miško ir didelių jų masių, su jiems tinkamais medynais, paukščiai. Kurapkos ir putpelės – atviro kraštovaizdžio sparnuočiai. Kurtiniai ir tetervinai aktyviausi (ir lengviau aptinkami) anksti ryte. Jerubės aktyvumas gali būti didesnis ir kiek vėliau. Kurapkos aktyvios vakarais ir rytais, o putpelės – naktį.

Kurtinių tuokviečių galima ieškoti pagal jų išmatas, kuomet nereikia trukdyti besituokiančių paukščių.

Jerubių patinėlius galima prisivilioti ar išprovokuoti transliuojant ar gerai imituojant jų balsą. Kitoms rūšims tai neaktualu. Tetervinai ir kurtiniai labai jautrūs trikdymui, o pabaidyti gali tą dieną nebegrįžti į tuokvietes, todėl be reikalo jose rytais nepartartina lankytis. Jerubės ne tokios jautrios lankymuisi, tačiau garsesnio trikdymo ar automobilių vengia ir pasitraukia iš veisimosi vietų. Kurapkos ir putpelės žmogaus (ir automobilių) nebijo.

Rūšių aktyvumo fenologija yra panaši visoje šalyje. Tik Švenčionių - Zarasų raj. bei kalvotoje Žemaitijoje regione kiek vėliau pasireiškia tetervinų ir kurtinių (šių nėra Žemaitijoje) aktyvumas.

Pavadinimas	Kur ieškoti?	Tipinis balsas	Specifiniai veisimosi požymiai, kitos pastabos
Tetervininiai <i>Tetraonidae</i>			
Jerubė <i>Tetrastes bonasia</i>	Didesnių mišraus miško masių paukštis. Gali būti sutinkamas ir lapuočių medynuose, jei juose yra eglės pomiškis. Grynuose spygliuočių ir lapuočių miškuose – retas. Mažesniuose nei 20 ha ploto miškuose sutinkama labai retai, nebent jie netoli nuo didelių masių. Nors paplitusi visoje šalyje, Vakarų Lietuvoje ir pietinėje Suvalkijoje ne visur aptinkama ar net reta, dėl miškų fragmentacijos. Tuoktuvinių metu patinai visuomet aptinkami sklypuose su tankiu eglių pomiškiu, tačiau šie sklypai dažniausiai ribojasi su nedidelėmis miško aikštelėmis, kirtavietėmis, šviesiais sklypais, miško keliukais ar kvartalinėmis.	http://www.xeno-canto.org/species/tetrastes-bonasia Ramiu oru patino „švilpavimą“ galima girdėti iki 200 m atstumu.	Jerubė – vienas iš sėslesnių miško paukščių, todėl rūšies perėjimą didesniuose miškų masyvuose netiesiogiai įrodo reguliarūs net ir pavienių paukščių stebėjimai bent 5-6 metų laikotarpyje. Peri balandžio-gegužės mėnesiais. Šiuo laikotarpiu patinai daug laiko praleidžia užimtose nedidelėse (iki 20 ha dydžio) teritorijose, kurias aktyviai gina nuo kitų patinų. Teritoriniai patinai aktyviai reaguoja į patino giesmės transliavimą, todėl jerubių tikslingai galima ieškoti tinkamose buveinėse transliuojant patino balsą. Aktyvios nuo saulės patekėjimo iki laidos, tačiau vidurdienį patinų aktyvumas sumažėja. Gegužės pradžioje patelės pradeda perėti, todėl teritorijose dažniau stebimi tik patinai. Pirmosiomis birželio dienomis masiškai ritasi jaunikliai, kuriuos patelės vedžioja šviesių medynų pakraščiuose, gerai saulės įšildomose vietose.

<p>Tetervinas <i>Tetrao tetrix</i></p>	<p>Mišrių miško masyvų, besiribojančių su didesnėmis pelkėmis (taip pat, apleistais durpynais) paukštis. Vengia grynų eglynų ar pušynų, nebent sutinkamas aukštapelkėse. Tačiau visada reikalingi beržynai arba santykinai didelė beržo dalis medyne arba pelkės pakraštyje. Peri, dažniausiai, pelkėse, rečiau, pamiškėse. Tuokvietės būna pamiškėse, atvirose pelkių vietose, rečiau didesnėse miško aikštėse ar kirtavietėse. Žiemos metu būriai mėgsta sutūpti medžių (dažniausiai beržų) viršūnėse, neretai pamiškėse, todėl nesunkiai pastebimi. Tačiau čia gali susirinkti paukščiai iš tolimesnių apylinkių, todėl jie negali būti traktuojami kaip galimas veisimosi atvejis, o tik nurodo, jog reikia netoliese ieškoti tuokvietės. Paplitimas apima visą šalies teritoriją, išskyrus Kuršių neriją, nors vakarinėje jos dalyje retai sutinkamas, ypač pajūryje.</p>	<p>http://www.xeno-canto.org/species/Lyrurus-tetrix</p> <p>Tetervinų tuokvietes lengviausia aptikti pagal garsų patinų burbuliavimą, kuris girdimas iš gana toli. Ramiu oru atviraime kraštovaizdyje patinų balsai gali būti girdimi iki 2 km atstumu, miške – iki 1 km atstumu.</p>	<p>Peri balandžio - gegužės mėn., tačiau ankstyvą pavasarį tuoktuvės prasideda kovo antroje pusėje ir tęsiasi iki gegužės pradžios. Veisimosi faktą parodo patinų tuoktuvės, ypač jei jose lankosi ir patelės, kurios čia pasirodo kiek vėliau – po savaitės ar dviejų nuo tuoktavių pradžios. Taigi, aptikus patelę, teterviną galima laikyti čia perinčiu, nes patelės įsikuria iki kelių km atstumu nuo tuokviečių. Patelių veiklą išduoda ir „maudymosi“ duobutės smėlyje, o apie paukščių buvimą galima spėti pagal rastas išmatų krūvas, kurios gerai matosi, ypač ant sniego ar aikštėse. Be to, patelės į tuoktuves renkasi vėliau už patinus, todėl anksti ryte, maždaug kilometro atstumų nuo jų, jas galima pamatyti tupinti beržuose ir besimaitinant jų pumpurais. Patinai „burbuliuoti“ pradeda dar prieš švintant, o jų balsai girdimi mažiausiai keturias valandas. Kartais pavieniai patinai tuokvietės „užtrunka“ iki vidurdienio, o burbuliuoti gali ir vakare, temstant, bet dažnai ne pagrindinėse tuokvietėse. Lizdų ir vadų ieškoti netikslinga.</p>
<p>Kurtinys <i>Tetrao urogallus</i></p>	<p>Borealinio tipo spygliuočių miškų ir aukštapelkių paukštis. Tačiau tuoktuvės vyksta tik šviesiuose, brandžiuose pušynuose, aukštapelkių pakraščiuose, rečiau aukštapelkių retuose pelkiašiliuose. Tuoktuvėms pasirenka atviresnes vietas – aikštes, pakeles, kvartalines linijas, arba retus brandžių pušynų medynus. Vengia eglynų, mišrių ar lapuočių miškų, taip pat pušynų su tankesniu pomiškiu. Sutinkama tik Rytų ir Pietų Lietuvoje – nuo Ignalinos iki Lazdijų raj., todėl kitose šalies vietose šios rūšies ieškoti neverta. Dar gali būti aptikti Šimonių girioje, apie Viešvilės rezervatą ir Rokiškio raj. pasienyje su Latvija.</p>	<p>http://www.xeno-canto.org/species/tetrao-urogallus</p> <p>Patinų „kalenimai“ ir „riaugiojimai“ būna anksti ryte, o reti „kalenimai“ ir iš vakaro leidžiantis saulei. Vakare galima išgirsti ir sparnų plasnojama, kuomet paukščiai (dažnai sutemus) atskrenda į tuokvietę. Balsas girdimas ne daugiau šimto metrų atstumu.</p>	<p>Rūšies perėjimo faktą parodo kurtinių tuokvietės, mat paukščiai ir peri maždaug kilometro spinduliu apie ją. Tuokvietės būna pastovios daugelį metų. Tuoktuvės vyksta kovo-balandžio mėn. Tuoktuvės vyksta anksti ryte, saulei tekant ir vyksta iki maždaug keturias valandas. Tačiau patinai į tuokvietes susirenka iš vakaro, o patelės arti jos laikosi visą dieną. Todėl aptikus patelę, galima tikėtis surasti ir pačią tuokvietę. Tačiau apie buvusią tuokvietę ar aplink ją besilaikančius paukščius galima spręsti pagal jų išmatas, kurios, jas pažįstant, nesunkiai pastebimos ant keliukų, po medžiais ar miško aikštėse. Patelių buvimo vietą išduoda ir smėlyje randamos jos „maudyklių“ duobutės. Be to, perinčios patelės, kurios tik kartą per dieną ar kelias, traukiasi nuo lizdo, palieka dideles specifines išmatų krūvas, kurios parodo perėjimo faktą. Po veisimosi sezono, pasitraukia iš perėjimo vietų, dažniausiai į pelkes, todėl matomi labai retai. Tačiau iš rudens, jau spalio mėn. patinai ir patelės lankosi apie tuokvietes.</p>

Fazaniniai *Phasianidae*

<p>Kurapka <i>Perdix perdix</i></p>	<p>Atviro kraštovaizdžio paukštis, kuris nevengia ir nedidelių lauko želdinių – miškelių pakraščiu, želdinių juostų, sodybviečių. Tačiau sutinkamas tik didelio ploto atvirame kraštovaizdyje ir labai retai kada pasitaiko miškų masyvuose esančiuose laukuose. Perėjimo metu ir žiemą, nevengia dirbamų laukų, nors peri tik jų pakraščiuose, netoli nuo laukų želdinių, pievose. Žiemą paukščiai klajoja po platesnes apylinkes, todėl negali būti laikomi perinčiais paukščiais, tik nurodo, jog jų reikia žvalgyti šiose vietose. Paplitusi visoje Lietuvos teritorijoje, išskyrus Kuršių neriją.</p>	<p>http://www.xeno-canto.org/species/perdix-perdix</p> <p>Ramiu oru, ypač vakarais, balsas girdimas daugiau nei šimto metrų atstumu.</p>	<p>Peri pavasarį balandžio-gegužės mėn., nors pakartotinos vados (žuvus pirmai dėčiai), pasitaiko iki liepos pabaigos. Tačiau tuoktuviniai balsai girdimi jau kovo mėn. Be to, tuo metu kurapkos laikosi poromis, ieško perėjimo vietų, todėl gali būti nesunkiai pastebimos. Pastebėta pora jau parodo apie perėjimą (bent bandymą) ir galima laikyti jog rūšis čia peri. Esant galimybei, tokiose vietose rytais ir vakarais reikia pasiklausyti paukščių tuoktuvinių balsų, kurie tai patvirtina. Lizdų ieškoti nėra prasmės, nors vados su jaunikliais iki liepos pabaigos laikosi netoli nuo perėjimo vietų ir palyginti nesunkiai aptinkami. Tačiau, įvertinus palyginti maža perėjimo sėkmingumą, jauniklių aptikimas nebūtinai veisimosi faktui įrodyti.</p>
<p>Putpelė <i>Coturnix coturnix</i></p>	<p>Labai atviro kraštovaizdžio paukštis, nesutinkamas mažesnio ploto laukuose ar prie želdinių. Putpelei reikalingi visiškai atviri laukai, pirmenybę teikiant pievoms ir neintensyviai naudojamoms ganykloms. Rečiau pasitaiko rapsų ar javų laukuose, bet čia pasitaiko, ypač jei jie kaitaliojami su pievomis bei ganyklomis. Labai mėgsta šiųmetę aukštesnę žolę, pavyzdžiui, dobilus, atolą. Apleistų pievų su aukšta žole, skirtingai nuo griežlės, vengia.</p>	<p>http://www.xeno-canto.org/species/coturnix-coturnix</p>	<p>Tai vienintelis iš vištinių paukščių migrantas Lietuvoje, kuris atskrenda tik gegužės mėn., masiškai antroje jos pusėje. Aktyvi naktį, todėl rūšis aptinkama pagal patinų tuoktuvinį balsą. Jei jis pakartotinai toje vietoje girdėtas penkių dienų intervalu, gali tai laikyti veisimosi faktu. Aktyviausiai „putpeliuoja“ pilnai sutemus, nors kartais trumpai balsas girdimas ir dieną ar prietemoje. Putpelės girdimos du mėnesius nuo gegužės vidurio, nors vėjuotu ar lietingu oru būna neaktyvios. Patinai po kopuliacijos, po kelių dienų palieka teritoriją ir keliauja toliau ieškoti kitos patelės. Todėl patinai, dažniausiai, vienoje vietoje ilgai negirdimi. Lizdų ar jauniklių ieškoti nėra prasmės, dėtyms aptinkamos atsitiktinai.</p>
<p>Paprastasis fazanas <i>Phasianus colchicus</i></p>	<p>Atviro kraštovaizdžio paukštis. Tačiau Lietuvoje daugumoje stebimi iš nelaisvės pabėgę paukščiai, kurie gali būti sutinkami visur, net mieste.</p>		<p>Perėjimo faktai labai reti, fenologija neaiški.</p>

Kalendorius

Kalendorius tik apytiksliai nusako veisimosi periodus ir gali svyruoti priklausomai nuo sezono eigos ir regiono.

- T Užima teritoriją, pradeda giesmę, tuoktuves
- P Deda kiaušinius, peri
- L Jaunikliai lizde
- J Jaunikliai neskraido / laikosi netoli lizdo, tėvai maitina jauniklius

Lietuviškas pavadinimas	Mokslinis pavadinimas	Vasaris	Kovas	Balandis	Gegužė	Birželis	Liepa	Rugpjūtis	Rugsėjis
VIŠTINIAI	GALLIFORMES								
Tetervininiai	Tetraonidae								
Jerubė	Tetrastes bonasia		T T T T	P P P P	P P P P	J J J J			
Tetervinas	Tetrao tetrix		T T T T	P P P P	P P P P	L J J			
Kurtinys	Tetrao urogallus		T T T T	T T P P	P P P P	L L L			
Fazaniniai	Phasianidae								
Kurapka	Perdix perdix		T T T	P P P P	P P P P	P P J J	J J J J J J		
Putpelė	Coturnix coturnix				T T P P	P P P P	J J J		
Paprastasis fazanas	Phasianus colchicus			T T T T	P P	P P J J			